

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ش	پیشگفتار.....
1	فصل اول: مطالعات
1	1- مطالعات جغرافیایی - اقلیمی - طبیعی.....
1	1-1- جغرافیای همدان
2	2-1- اقلیم استان
2	3-1- تیپولوژی معماری مناطق سرد
3	2- مطالعات تاریخی - فرهنگی - اجتماعی.....
3	1-2- تاریخ همدان
4	2-2- آثار باستانی همدان
6	3-2- بررسی شکل شهر در دوره‌های مختلف تاریخی.....
6	1-3-2- دوره پیش از اسلام
6	2-3-2- دوران اسلامی
7	4-2- همدان از زبان سفرنامه‌ها.....
9	5-2- همدان از لحاظ فرهنگی
10	6-2- پیشینه مذهبی
10	3- مطالعات سیاسی - اقتصادی و تاثیر آن بر بافت تاریخی شهر.....
10	1-3- بررسی اصول، قوانین و منشورهای مرمتی مربوط به حفظ و احیای بافت‌های تاریخی.....
12	2-3- روند شکل‌گیری شهر همدان و عوامل مخرب در بافت تاریخی.....
13	3-3- سازمان فضایی متأثر از تعداد اقوام و مذاهب
13	4-3- سازمان فضایی کل شهر در دوران قاجار
17	5-3- طراحی و احداث میدان امام خمینی (پهلوی سابق).....

18	6-3- آثار تاریخی و با ارزش موجود شهر همدان
24	7-3- پیامدهای آسیب‌های وارد آمده بر بافت تاریخی شهر همدان
24	8-3- سازمان ارگانیک شهر از سال 1300 تا 1330
25	9-3- سازمان ارگانیک شهر از سال 1330 تا امروز
26	10-3- تغییرات کالبدی اخیر شهر همدان
27	11-3- جهت گسترش و توسعه فیزیکی شهر
30	12-3- موقعیت اقتصادی همدان در گذشته
31	13-3- موقعیت اقتصادی همدان در دوران معاصر
31	نتیجه‌گیری

33 فصل دوم: بررسی و آسیب‌نگاری بافت تاریخی همدان

33	1- بافت بازار
33	1-1- موقعیت بازار در بافت سنتی شهر همدان
34	2-1- سابقه تاریخی بازار همدان
36	3-1- ساختار بازار همدان
37	1-3-1- راسته‌ها
39	2-3-1- سراها
41	4-1- مشخصه‌های قالب ساختمانی
42	5-1- ویژگی‌های حجمی و فضایی قطعه بازار
43	6-1- تیپولوژی معماری عناصر و مجموعه‌ها
43	1-6-1- راسته بازارها
44	2-6-1- کاروانسراها
44	3-6-1- بخش‌های جدیدالاحداث

45 2- بافت محله‌های مسکونی

47	1-1- بافت شهری و کوی و محله‌های قدیمی همدان
47	2-2- وجه تسمیه محلات
48	3-2- چمن‌های قدیمی شناسایی شده در شهر همدان

57 فصل سوم: گونه‌شناسی بافت شهر قدیم همدان

57	1- مبانی تحقیق
61	2- مبانی روش کار
64	3- گونه‌شناسی منظر شهری همدان قدیم

65	1-3- خط آسمان.....
66	2-3- نسبت فضای باز به بسته.....
67	3-3- عرض گذرها.....
68	3-3-1- عرض راسته‌ها با توجه به مسائل اقلیمی.....
70	3-3-2- عرض راسته بازارها با توجه به موقعیت ورودی کاروانسراها.....
71	4-3- بدنه‌ها.....
72	5-3- عناصر شاخص.....
74	6-3- فضاهای ریتمیک.....
76	7-3- نفوذپذیری چمن‌ها.....
76	8-3- جهت گسترش محله‌ها.....
77	9-3- ویژگی‌های فضایی مرکز محله‌ها (چمن‌ها).....
80	10-3- فضای سبز.....
81	11-3- تناسبات.....
81	4- خصوصیات کلی بافت شهر قدیم همدان.....
82	5- خصوصیات کلی بافت بازار.....
82	6- خصوصیات کلی بافت چمن‌ها.....

84 فصل چهارم: ارائه ضوابط و معیارهای طراحی شهری قدیم.....

85	1- خط آسمان.....
86	2- فرورفتگی و پیش‌آمدگی بدنه‌ها.....
86	3- زمین‌های خالی در بافت‌های تاریخی.....
86	4- جنس مصالح، پرداخت و بافت نما (رنگ و...).....
87	5- ازاره‌ها.....
87	6- ورودی‌ها.....
89	7- بازشوها.....
91	8- آجرکاری لبه‌بام.....
91	9- فرم کلی بنا.....
91	10- ناودونی.....
92	11- بام.....
92	12- سایه‌بان.....
92	13- راسته‌های بازار.....
92	14- کف‌سازی.....
93	15- رودخانه.....
94	16- مبلمان شهری.....

94	16-1- تابلوی مغازه‌ها
94	16-2- روشنایی
94	16-3- پلاک
95	16-4- نام گذاری کوچه‌ها
96	فصل پنجم: طراحی چمن حاجی بر اساس اصول، ظوابط و معیارهای طراحی شهری قدیم
96	1- هدف از انتخاب چمن حاجی
97	2- محله حاجی (وجه تسمیه)، تاریخ شکل‌گیری و اساس محله
100	3- طراحی منظر چمن حاجی
101	4- بازآفرینی چمن حاجی در تصاویر

فهرست پیوست‌ها

فصل اول:

- 120 (أ) آسیب شناسی میدان امام خمینی.....
121 (ب) عملکرد گذشته و حال ساختمان‌ها و مراکز مهم تاریخی همدان (جدول شماره 4)
123 فهرست آثار ملی همدان (جدول شماره 5)

فصل دوم:

- 123 (ت) مقاطع راسته‌ها (شکل‌های 150 و 151 و 152)
127 (ث) سراهای ویران‌شده (48 سرا) (جدول شماره 6)
127 (ج) تقسیم محله‌های همدان به دو قسمت حیدری و نعمتی.....
127 (ح) مرکز محله‌ها.....
128 (خ) علت تاریخی بودن محله حمام قلعه و حاج‌احمد.....
128 (د) مستندنگاری تعدادی از محله‌های قدیمی همدان.....

فصل پنجم:

- 131 (ذ) وجه تسمیه محله پل پهلوان‌ها.....
131 (ر) اهمیت وجود بازارچه در مرکز محله‌ها.....

132 فهرست منابع و مآخذ.....

I چکیده انگلیسی.....

فهرست شکل‌ها

- 1 شکل شماره 1-1 موقعیت شهرستان همدان در استان
- 1 شکل شماره 1-2 موقعیت تپه‌ها
- 6 شکل شماره 1-3 هسته تاریخی شهر
- 7 شکل شماره 1-4 نقشه بافت کهن شهر همدان
- 12 شکل شماره 1-5 سازمان فضایی شهر
- 13 شکل شماره 1-6 محدوده شهر همدان قبل از دوران قاجار
- 14 شکل شماره 1-7 تقسیم شهر به چند ناحیه
- 15 شکل شماره 1-8 سازمان فضایی شهر در دوران قاجار
- 15 شکل شماره 1-9 عکس هوایی اشمیت، گرفته شده از رودخانه الوسجرد، سال 1637م
- 17 شکل شماره 1-10 بدنه میدان بین خیابانهای باباطاهر و اکباتان
- 17 شکل شماره 1-11 بدنه میدان بین خیابانهای تختی و بوعلی
- 17 شکل شماره 1-12 بدنه میدان بین خیابانهای اکباتان و شهداء
- 18 شکل شماره 1-13 میدان مرکزی در سال 1387
- 18 شکل شماره 1-14 میدان مرکزی در سال 1313/8/10
- 18 شکل شماره 1-15 میدان مرکزی در سال 1340
- 18 شکل شماره 1-16 میدان مرکزی در سال 1387
- 18 شکل شماره 1-17 میدان مرکزی در سال 1387
- 18 شکل شماره 1-18 میدان مرکزی در سال 1387
- 18 شکل شماره 1-19 میدان مرکزی در سال 1387
- 19 شکل شماره 1-20 تپه هگمتانه در زیر خانه‌های مسکونی
- 19 شکل شماره 1-21 عکس گوته از تپه مصلی
- 19 شکل شماره 1-22 تجدید بنای آرامگاه بوعلی سینا در سال 1328
- 19 شکل شماره 1-23 آرامگاه قدیم بوعلی سینا
- 19 شکل شماره 1-24 آرامگاه بوعلی سینا در سال 1386
- 20 شکل شماره 1-25 آرامگاه باباطاهر عریان در سال 1386
- 20 شکل شماره 1-26 مسجد جامع
- 20 شکل شماره 1-27 گنبد علویان سال 1387
- 20 شکل شماره 1-28 گنبد علویان بعد از بازسازی
- 20 شکل شماره 1-29 عکس گوته از شیرسنگی
- 21 شکل شماره 1-30 گرتة برداری از برج قربان
- 21 شکل شماره 1-31 برج قربان، سال 1387
- 21 شکل شماره 1-32 برج قربان، سال 1332
- 21 شکل شماره 1-33 مدخل کوچه استرمردخای، سال 1330
- 21 شکل شماره 1-34 مدخل کوچه استرمردخای، سال 1387

- شکل شماره 1-35 نمای بیرونی مقبره استرمردخای، حدود سال 1330..... 21
- شکل شماره 1-36 نمای بیرونی مقبره استرمردخای، سال 1387..... 21
- شکل شماره 1-37 کلیسای انجیل سال 1387..... 22
- شکل شماره 1-38 کلیسای انجیل، حدود 1330..... 22
- شکل شماره 1-39 محله نظریگ، بقعه مخروبه اسکندر، سال 1387..... 22
- شکل شماره 1-40 پشت بقعه اسکندر، محله نظریگ، حدود 1330..... 22
- شکل شماره 1-41 مراسم مذهبی در یکی از محلات شهر همدان..... 22
- شکل شماره 1-42 نمایی از شهر همدان حدود 100 سال پیش..... 22
- شکل شماره 1-43 همدان دوران قاجار..... 22
- شکل شماره 1-44 افتتاح خیابان اکباتان حدود 1330..... 23
- شکل شماره 1-45 خیابان عباس آباد از سمت چهارراه 1348/12/21..... 23
- شکل شماره 1-46 خیابان عباس آباد از سمت میدان شریعتی حدود 1330..... 23
- شکل شماره 1-47 خیابان عباس آباد از سمت چهارراه، سال 1387..... 23
- شکل شماره 1-48 خیابان عباس آباد از سمت میدان شریعتی، سال 1387..... 23
- شکل شماره 1-49 محله قدیمی کولانج..... 23
- شکل شماره 1-50 خیابان بین النهرین، رودخانه الوسجرد..... 23
- شکل شماره 1-51 خیابان بین النهرین، ساختمان شهربانی، سال 1332..... 23
- شکل شماره 1-52 محله قدیمی کولانج، سال 1387..... 23
- شکل شماره 1-53 پوشیده شدن رودخانه آلسجرد، سال 1387..... 23
- شکل شماره 1-54 خیابان بین النهرین، ساختمان شهربانی، سال 1387..... 23
- شکل شماره 1-55 سازمان ارگانیک شهر از قاجار تا 1330..... 25
- شکل شماره 1-56 هسته اولیه و محدوده شهر همدان در سالهای 1335, 1354, 1355, 1365..... 26
- شکل شماره 1-57 راه تجاری شرق به غرب (ابریشم)..... 31
- شکل های شماره 2-58 نقشه و عکس وضع موجود، چمن توت قمی ها..... 48
- شکل های شماره 2-59 نقشه قبل از خیابان کشی و مرکز محله تخریب شده، چمن آقاجانی بیک..... 49
- شکل های شماره 2-60 نقشه وضع موجود و ناهنجاری منظر در مرکز محله امامزاده یحیی..... 49
- شکل های شماره 2-61 یکی از گذرهایی که ویژگی های منظر قدیم محله امامزاده یحیی را نشان می دهد..... 49
- شکل شماره 2-62 چمن برج قربان..... 50
- شکل های شماره 2-63 چمن حاجی..... 50
- شکل شماره 2-64 تخریب ساختار فضایی چمن پای مصلی..... 50
- شکل شماره 2-65 وضع موجود مسجد مرکز محله..... 50
- شکل شماره 2-66 سردر ورودی مسجد به نام بنه بازار..... 51
- شکل های شماره 2-67 موقعیت قرارگیری گنبد علویان و از دست دادن پیوستگی مرکزیت محله..... 51
- شکل های شماره 2-68 وضع موجود چمن جولان..... 52
- شکل های شماره 2-69 وضع موجود چمن سبدافان و آسیب های وارد شده..... 52
- شکل شماره 2-70 گذری که ساکنین مسن و بومی آن را با نام خانم دراز می شناسند..... 52

53	شکل‌های شماره 2-71 موقعیت وضع موجود چمن حمام قلعه
54	شکل‌های شماره 2-72 وضع موجود چمن کولانچ و آسیب‌های وارده
54	شکل‌های شماره 2-73 ساختار وضع موجود چمن کبابیان
55	شکل‌های شماره 2-74 وضعیت فعلی محله درود آباد
55	شکل‌های شماره 2-75 درخت‌های قدیمی چمن غازیان
55	شکل شماره 2-76 وضع موجود چمن ذوالریاستین
56	شکل شماره 2-77 محله آرامنه
65	شکل شماره 3-78 بررسی خط آسمان در تصاویر متوالی
66	شکل شماره 3-79 بررسی نسبت فضای باز به بسته در تصاویر متوالی
67	شکل شماره 3-80 بررسی عرض گذرها
70	شکل شماره 3-81 بررسی عرض راسته بازارها با توجه به موقعیت ورودی کاروانسراها
71	شکل شماره 3-82 سازگاری بین نمای طرفین راسته بازارها
71	شکل شماره 3-83 رعایت قرینگی در نماسازی
72	شکل شماره 3-84 بررسی موقعیت قرارگیری عناصر شاخص در راسته‌ها
73	شکل شماره 3-85 بررسی قسمتی از حیاط مسجد به عنوان گذر عمومی
73	شکل شماره 3-86 تصاویر (دید و منظر) شاخص راسته بازار
74	شکل شماره 3-87 فضاهای مکث در راسته‌های ریتمیک
74	شکل شماره 3-88 بررسی ویژگی‌های فضاهای ریتمیک در راسته بازارها
75	شکل شماره 3-89 بررسی ویژگی‌های فضاهای ریتمیک در راسته بازارها
76	شکل شماره 3-90 شکل‌گیری گذر اصلی محله‌ها
77	شکل شماره 3-91 بررسی ویژگی‌های فضایی مرکز محله‌ها (کبابیان)
78	شکل شماره 3-92 بررسی ویژگی‌های فضایی مرکز محله‌ها (گلپا)
79	شکل شماره 3-93 فرم کلی مرکز محله پای‌مصلی
79	شکل شماره 3-94 بررسی ویژگی‌های فضایی مرکز محله‌ها (پای‌مصلی)
80	شکل شماره 3-95 بررسی ویژگی‌های فضایی مرکز محله‌ها (حاجی)
85	شکل شماره 4-96 آجرکاری لبه‌بام بر مبنای ارتفاع مجاز تاریخی (به طور نمایشی)
85	شکل شماره 4-97 نحوه آجرکاری لبه‌بام در ارتفاع غیرمجاز
85	شکل شماره 4-98 نحوه آجرکاری لبه‌بام در کنسول بناها (به طور نمایشی)
86	شکل شماره 4-99 خط آسمان ورودی‌ها
86	شکل شماره 4-100 عدم راه‌یابی مستقیم به مرکز محله‌ها
87	شکل شماره 4-101 انواع اجرای قدیمی ازاره‌ها
87	شکل شماره 4-102 ازاره ورودی بناهای شاخص
87	شکل شماره 4-103 موقعیت ورودی‌ها در پلان
88	شکل شماره 4-104 گونه‌های مناسب آجرکاری درب‌های ورودی
88	شکل شماره 4-105 تناسبات ورودی
88	شکل شماره 4-106 نقش پیشنهادی درب‌ها

89	 شکل شماره 4-107 درب پارکینگ‌ها.
89	 شکل شماره 4-108 ورودی حجره‌ها.
89	 شکل شماره 4-109 قاب بندی‌ها در بدنه چمن‌ها.
89	 شکل شماره 4-110 فرم و اندازه بازشوها.
90	 شکل شماره 4-111 حاشیه بازشوها.
90	 شکل شماره 4-112 فرم فرفورژه حفاظ‌ها.
90	 شکل شماره 4-113 باز شو بالای ورودی
90	 شکل‌های شماره 4-114 نحوه برخورد با کنسول بالای سردرهای ورودی
91	 شکل شماره 4-115 نمونه‌های مناسب آجرکاری لبه‌بام
91	 شکل‌های شماره 4-116 نمونه‌های قرینه‌سازی در نما
91	 شکل شماره 4-117 گونه‌های قدیمی موجود ناودان‌ها
91	 شکل شماره 4-118 نمونه طرح ناودانی حلبی
92	 شکل شماره 4-119 نحوه آجرکاری ورودی حجره‌ها
93	 شکل شماره 4-120 اجرای مناسب قلوه‌سنگ‌ها در کف
93	 شکل شماره 4-121 اجرای متفاوت قلوه‌سنگ‌ها
93	 شکل شماره 4-122 محل اجرای سرعت‌گیرها
94	 شکل شماره 4-123 تابلوی‌های تبلیغاتی مغازه‌ها
94	 شکل شماره 4-124 چراغ‌های بغدادی
94	 شکل شماره 4-125 چراغ‌های طراحی شده، شبیه چراغ بغدادی‌های قدیمی
94	 شکل شماره 4-126 پلاک و کاشی‌های سردر ورودی
100	 شکل شماره 5-127 میزان تغییرات در بدنه‌های چمن حاجی و ابتدای ورودی آن از خیابان شهدا
101	 شکل‌های شماره 5-128 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (رفت 1)
102	 شکل‌های شماره 5-129 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (رفت 2)
103	 شکل‌های شماره 5-130 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (رفت 3)
104	 شکل‌های شماره 5-131 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (رفت 4)
105	 شکل‌های شماره 5-132 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (رفت 5)
106	 شکل‌های شماره 5-133 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (رفت 6)
107	 شکل‌های شماره 5-134 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (برگشت 1)
108	 شکل‌های شماره 5-135 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (برگشت 2)
109	 شکل‌های شماره 5-136 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (برگشت 3)
109	 شکل شماره 5-137 قسمتی از چمن حاجی در شب
110	 شکل‌های شماره 5-138 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (برگشت 4)
111	 شکل‌های شماره 5-139 تصاویر متوالی ازبازآفرینی چمن حاجی (برگشت 5)
112	 شکل‌های شماره 5-140 تصاویر متوالی ازبازآفرینی ورودی چمن حاجی از خیابان شهدا
113	 شکل‌های شماره 5-141 تصاویر متوالی ازبازآفرینی ورودی چمن حاجی از خیابان شهدا
114	 شکل‌های شماره 5-142 تصاویر متوالی ازبازآفرینی ورودی محله سرگذر

- شکل‌های شماره 5-143 تصاویر متوالی از بازآفرینی ورودی محله سرگذر 115
- شکل شماره 144- پیوست: آشفته‌گی منظر در میدان امام خمینی 120
- شکل‌های شماره 145- پیوست: مقاطع راسته‌ها 124
- شکل‌های شماره 146 - پیوست: مقاطع راسته‌ها 125
- شکل‌های شماره 147 - پیوست: مقاطع راسته‌ها 126